

Mokslininkės keliu

JANINA VALANČIUTĖ

Lietuvos medicinos bibliotekos vyr. bibliotekininkė ryšiams su visuomene

Gydytojai citopatologei, medicinos mokslų daktarei docentei Zofijai Onai Mickytei-Stukonienei 2017 m. vasario 25 d. sukako 90 metų. Ji gimė 1927 m. valstiečių šeimoje, Rokiškio rajone. Aukso medaliu baigusi Rokiškio gimnaziją, be konkurso įstojo studijuoti medicinos. Z. Stukonienė prisimena: „Mano gyvenimo pagrindą suformavo mokytojai. Iš jų sėmiausi žinių. Studijų metais mano pagrindiniais mokytojais buvo profesoriai Janina ir Vladas Lašai. Daug mokiausi iš profesorės mokinės prof. Elenos Stalioraitytės.“ Jų dėka Z. Stukonienė, pamėgusi patologinę anatomiją, ir susidomėjo onkologija. Prof. Janinos Lašienės įskiepytos darbo tradicijos pridedo formuojant išskirtinę Kauno patologijos mokyklą, kurioje buvo diegiama klasikinė Hipokrato laikų samprata: tirti ir gydyti žmogų, o ne ligą. 1952 m. Z. Stukonienė baigė Kauno medicinos institutą. Išteikėjusi už gydytojo Mečio Stukonio, kuris buvo pašauktas į karo tarnybą ir paskirtas į Ostrovą, išvyko kartu. Dirbo onkologijos dispanseryje.

1957 m. grįžo į Lietuvą, kai buvo kuriamas Onkologijos mokslinio tyrimo institutas. Zofija ir Mečys Stukoniai tapo vieni pirmųjų šios įstaigos darbuotojų ir kūrėjų. Z. Stukonienei pavesta organizuoti piktybinių navikų citodiagnostiką.

Doc. Zofija Stukonienė, 2003 m.

Nuotr. iš asmeninio Z. Stukonienės archyvo

Tai buvo nauja mokslo sritis Lietuvoje. Ji vyko tobulintis į Charkovo onkologijos institutą. Teko dirbti kartu su žinomais citodiagnostikos specialistais. Pasak docentės, jų dėka pradėjo ieškoti pažeistų ląstelių ir tirti, kaip atsiranda vėžys. Pirmasis Z. Stukonienės tyrinėjimų objektas buvo natyvinių skreplių preparatų tyrimas, kurio tikslas – plaučių navikų diagnostika. 1967 m. ji apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją „Skreplių mikroskopinis tyrimas nustatant ir gydant plaučių vėžį“. Z. Stukonienė stažavosi Sankt Peterburge ir Maskvoje. 1977 m. kartu su vyru išvyko dirbti į Vėžio tyrinėjimo tarptautinį centrą Lione, Prancūzijoje. Dirbdama Leono

Beraro onkologijos centro citologinėje laboratorijoje, įgijo vertingos patirties ir buvo vertinama kaip gera specialistė. Ryšiai bei glaudus bendradarbiavimas su klinikistais nenutūko ir grįžus į Lietuvą.

Daugiau kaip 50 metų doc. Z. Stukonienė paskyrė klinicinei onkologijai Vilniaus onkologijos mokslinio tyrimo institute. Pagrindinės jos darbo kryptys: plaučių ir gimdos kaklelio vėžio citodiagnostika, citopatomorfozė, histoklinika ir patikrinimas. Docentės dėka Lietuvoje įdiegtas citodiagnostinis tyrimo metodas. Onkologijos centre ji subūrė kvalifikuotų citodiagnostų grupę. Važinėjo po visą Lietuvą. Pasak doc. Z. Stukonienės, dirbo neatlygintinai, bet paruošė dirvą onkologinei profilaktikai, ieškojo, kaip galėtų padėti žmogui nesusirgti vėžiu arba bent jau jį diagnozuoti anksti, kai jis tikrai išgydomas. Doc. Z. Stukonienė tapo pagrindine Lietuvos gydytojų konsultante navikų citodiagnostikos srityje. Glaudžiai bendradarbiavo su kitų šalių citologais. Kartu su Latvijos mokslininkais dirbo aprobeuojant naujus citologinių tepinėlių automatizuoto vertinimo aparatus TASI ir citoklasifikatorių. Šie darbai aprašyti knygoje „Auglių citologinės diagnostikos automatizacija (Автоматизация цитологической диагностики опухолей, 1976). 1993–2000 m. kartu su Jonu Tutkumi vykdė Vals-

*Zofijos Stukonienės knygos pristatymas
Lietuvos medicinos bibliotekoje, 2017 m.
Nuotr. Janinos Valančiūtės*

tybinę gimdos kaklelio ir krūties vėžio patikros ir profilaktikos programą.

Z. Stukonienėi dirbant Sveikatos apsaugos ministerijoje neetatine vyriausiąja citologe, įkurta Citologų asociacija, kurios nedidelė narių dalis 1996 m. įtraukta į Lietuvos patologų draugiją. Ji buvo 1990 m. Palangoje įkurtos Baltijos citologų asociacijos narė. Z. Stukonienė – apylinkių terapeutų kursų, organizuojamų Lietuvos onkologijos

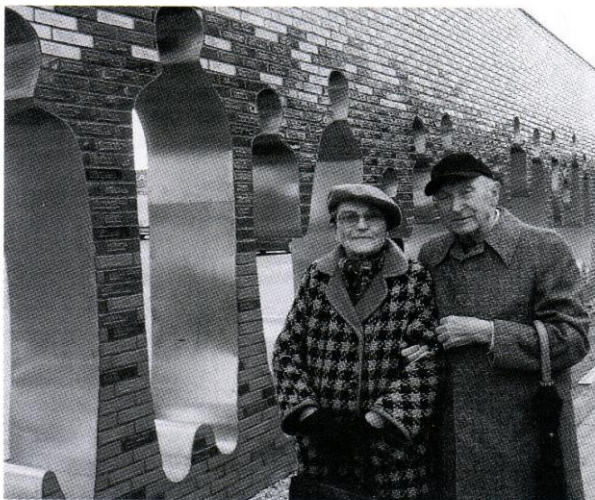

Klinikinės onkologijos ciklas apylinkės terapeutams, 2000 m. Doc. Zofija Stukonienė su prof. Laima Gričiūte. Nuotr. iš asmeninio Z. Stukonienės albumo

centre, kuratorė. Sukauptą darbo patirtį perdavė Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentams ir rezidentams. 1996 m. jai suteiktas vyresniojo mokslinio bendradarbio vardas. Mokslinėse konferencijose ir posėdžiuose dalyvavo ne tik kaip pranešėja ir organizatorė, bet ir kaip citopatologijos ekspertė bei konsultantė. Mokslininkė yra paskelbusi daugiau kaip 100 mokslinių publikacijų, yra keletu metodinių leidinių, vadovėlio „Patologinė anatomija“ (antroji laida, 2001) „Citologijos“ skyriaus autorė. Lietuvos medicinos biblioteka 1997 m. išleido Z. Stukonienės darbų ir

literatūros apie ją bibliografijos rodyklę, kuri dabar papildyta naujais įrašais.

2017 m. gruodžio 12 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje, Vilniuje, pristatyta docentės Zofijos Onos Mickytės-Stukonienės prisiminimų knyga „Žmogus žmogui, arba C'est la vie“. LMB Informacijos skyriaus vedėja Regina Vaišvilienė buvo pasiūliusi sveikatos žurnalistei Ilonai Petrovei parengti interviu su docente. Pasak žurnalistės, viskas prasidėjo nuo straipsnio, į kurį tiesiog netilpo susitikimuose su

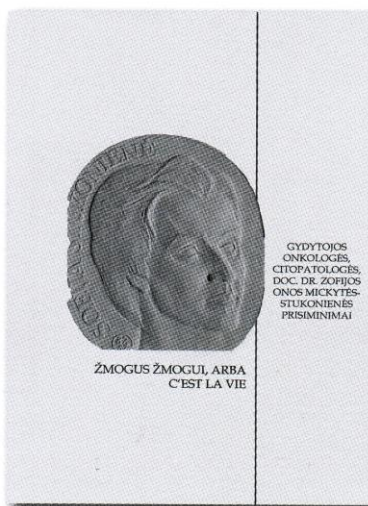
Zofija ir Mečys Stukoniai prie skulptūros „Laisvės kelias“ Vilniuje, 2010 m. Nuotr. iš asmeninio Z. Stukonienės archyvo

Prof. M. Stukonio darbo kabinete. I. Petrovė, Z. Stukonienė ir R. Vaišvilienė, 2017 m. Nuotr. Janinos Valančiūtės

docente užrašyti pokalbiai. Taip iš tų pokalbių susidėliojo visa prisiminimų knygelė. Ji taip pat atskleidė, kodėl pasirinktas dviejų dalių pavadinimas. Pirmoji dalis atspindi doc. Z. Stukonienės gyvenimo ir darbo moto – svarbiausia mediko savybė yra žmogiškumas. Gydytojas pirmiausia turi tarnauti žmogui. Antroji pavadinimo dalis atsirado iš jos mėgstamo prancūzų kalbos posakio „C'est la vie“ (liet. k. „toks gyvenimas, tai yra gyvenimas“). Net apie nemalonius dalykus docentė kalba: „Kaip prancūzai sako: „C'est la vie“, nieko nepadarysi“. Į prisiminimų knygą įtraukta ir atnaujinta bibliografijos rodyklė.

Renginyje ištraukas iš knygos skaitė „Sveikatos radijo“ programų vadovė, daktarė Angelė Kiliuvienė. Ji perdavė kartu su docente dirbusio Onkologijos institute savo vyro chirurgo Alfredo Kiliaus linkėjimus, ku-

Zofijos Stukonienės knyga „Žmogus žmogui“

ris teigia, kad tai nuostabi gydytoja, dirbusi iš pašaukimo. Prisiminimais dalijosi docentės mokinės: pirmoji doc. dr. Z. Stukonienės rezidentė, gydytoja onkologė, chemoterapeutė Irena Povilonienė ir med. m. dr. Jolita Rimienė. Docentę apibūdino

kaip žmogų, kuris ką galvoja, tą ir pasako. Padėkojo savo mokytojai už pagalbą. Prisiminė, kad į ją kreipdavosi sudėtingose situacijose.

Į knygos pristatymą atvykęs Rokiškio tarybos narys Egidijus Vilimas sakė: „Tokių žmonių kaip Z. Stukonienė dėka pasikeitė mano požiūris į onkologiją.“ Vilniaus rokiškėnų klubo „Pragiedruliai“ pirmininkas Algis Narutis ir nariai sveikino, asmeniškai dėkojo už pagalbą jų šeimoms ir sakė, kad doc. Zofija Stukonienė ir prof. Mečys Stukonis – onkologijos šviesuliai. Docentės prisiminimų knyga džiaugėsi bendradarbiu iš Onkologijos instituto, buvusio dar Polocko gatvėje.

Doc. Z. Stukonienė visiems linkėjo dirbti gerai, kad padėtų žmogui, išstvermės, neprarasti žmogiškumo, nebijoti darbo, dirbti „iš dūšios“. Į renginį ją palydėjo sesuo Irena ir sūnus Giedrius.